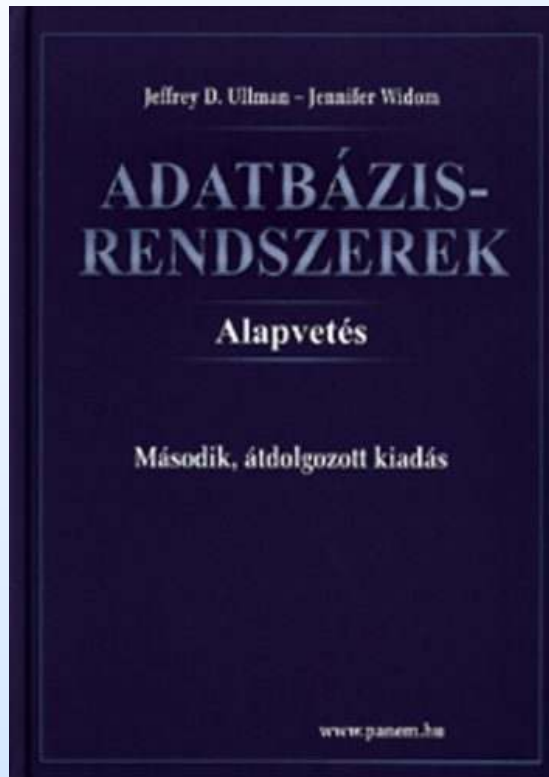

Relációs adatbázisok tervezése

4.rész (többértékű függőségek)

Ullman-Widom: Adatbázisrendszerek Alapvetés. Második, átdolgozott kiadás, Panem Kiadó, 2009

3.6. Többértékű függőségek,
- Negyedik normálforma
- Funkcionális és többértékű függőségek következtetése

(Jeffrey D. Ullman 2007 előadásdiái alapján, Benczúr András, Kiss Attila és Kósa Balázs előadásainak felhasználásával, Hajas Csilla)

A TÉF definíciója

- ◆ A *többértékű függőség* (TÉF): az R reláció fölött $X \twoheadrightarrow Y$ teljesül: ha bármely két sorra, amelyek megegyeznek az X minden attribútumán, az Y attribútumaihoz tartozó értékek felcserélhetőek, azaz a keletkező két új sor R -beli lesz.
- ◆ Más szavakkal: X minden értéke esetén az Y -hoz tartozó értékek függetlenek az R - X - Y értékeitől.

Példa: TÉF

Sörivók(név, cím, tel, kedveltSörök)

- ◆ A sörivók telefonszámai függetlenek az általuk kedvelt söröktől.
 - ▶ név->->tel és név ->->kedveltSörök.
- ◆ Így egy-egy sörivó minden telefonszáma minden általa kedvelt sörrel kombinációban áll.
- ◆ Ez a jelenség független a funkcionális függőségektől.
 - ▶ itt a név->cím az egyetlen FF.

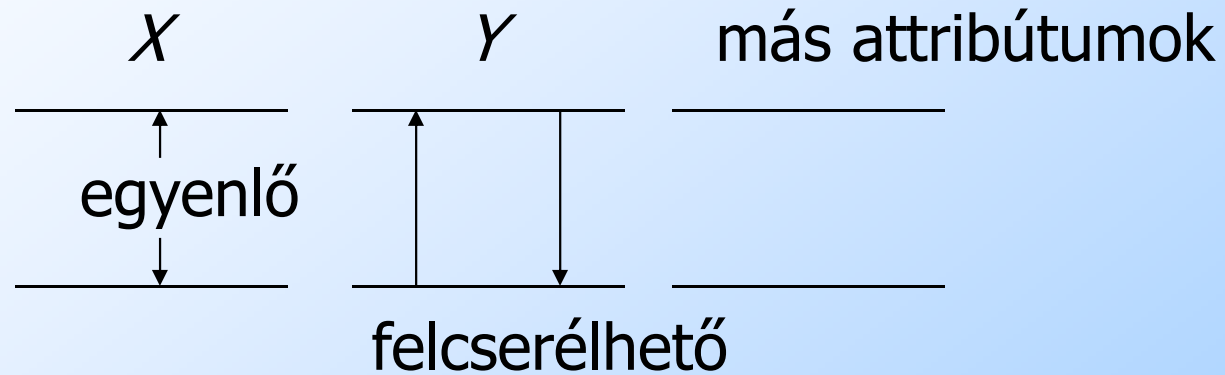
A név->->tel által implikált sorok

Ha ezek a soraink vannak:

név	cím	tel	kedveltSörök
sue	a	p1	b1
sue	a	p2	b2
sue	a	p2	b1
sue	a	p1	b2

Akkor ezeknek a soroknak is szerepelnie kell.

Az $X \rightarrow Y$ TÉF képe

TÉF szabályok

- ◆ Minden FF TÉF.

- ▶ Ha $X \rightarrow Y$ és két sor megegyezik X -en, Y -on is megegyezik, emiatt ha ezeket felcseréljük, az eredeti sorokat kapjuk vissza, azaz: $X \rightarrow \rightarrow Y$.

- ◆ *Komplementálás* : Ha $X \rightarrow \rightarrow Y$ és Z jelöli az összes többi attribútum halmazát, akkor $X \rightarrow \rightarrow Z$.

Nem tudunk darabolni

- ◆ Ugyanúgy, mint az FF-ek esetében, a baloldalakat nem „bánthatjuk” általában.
- ◆ Az FF-ek esetében a jobboldalakt felbonthattuk, míg ebben az esetben ez sem tehető meg.

Példa: többattribútumos jobboldal

Sörivők(név, tTársaság, tel, kedveltSörök, gyártó)

- ◆ Egy sörivónak több telefonja lehet, minden számot két részre osztunk: tTársaság (pl. Vodafone) és a maradék hét számjegy.
- ◆ Egy sörivó több sört is kedvelhet, mindegyikhez egy-egy gyártó tartozik.

Példa folytatás

- ◆ Mivel a tTársaság-tel kombinációk függetlenek a kedveltSörök-gyártó kombinációtól, azt várjuk, hogy a következő FÉK-ek teljesülnek:

név ->-> tTársaság tel

név ->-> kedveltSörök gyártó

Példa adat

Egy lehetséges előfordulás, ami teljesíti az iménti FÉK-et:

név	tTársaság	tel	kedveltS	gyártó
Sue	30	555-1111	Bud	A.B.
Sue	20	555-1111	WickedAle	Pete's
Sue	70	555-9999	Bud	A.B.
Sue	70	555-9999	WickedAle	Pete's

Ugyanakkor sem a $\text{név} \rightarrow \text{tTársaság}$ sem a $\text{név} \rightarrow \text{tel}$ függőségek nem teljesülnek.

Negyedik normálforma

- ◆ A FÉK-ek okozta redundanciát a BCNF nem szünteti meg.
- ◆ A megoldás: a negyedik normálforma!
- ◆ A negyedik normálformában (4NF), amikor dekomponálunk, a FÉK-eket úgy kezeljük, mint az FF-eket, a kulcsok megtalálásánál azonban nem számítanak.

4NF definíció

- ◆ Egy R reláció **4NF**-ben van ha:
minden $X \twoheadrightarrow Y$ nemtriviális FÉK
esetén X superkulcs.
- ◆ **Nemtriviális FÉK** :
 1. Y nem részhalmaza X -nek,
 2. X és Y együtt nem adják ki az összes attribútumot.
- ◆ A superkulcs definíciója ugyanaz marad,
azaz csak az FF-ektől függ.

BCNF versus 4NF

- ◆ Kiderült, hogy minden $X \twoheadrightarrow Y$ FF $X \twoheadrightarrow Y \text{ FÉK}$ is.
- ◆ Így, ha R 4NF-ben van, akkor BCNF-ben is.
 - ▶ Mert minden olyan FF, ami megsérti a BCNF-t, a 4NF-t is megsérti.
- ◆ De R lehet úgy BCNF-ben, hogy közben nincs 4NF-ben.

Dekompozíció és 4NF

- ◆ Ha $X \twoheadrightarrow Y$ megsérti a 4NF-t, akkor R -t ugyanúgy dekomponáljuk, mint a BCNF esetén.
 1. XY az egyik dekomponált reláció.
 2. Az $Y - X$ -be nem tartozó attribútumok a másik.

Példa: 4NF dekompozíció

Sörivók(név, cím, tel, kedveltSörök)

FF: név -> cím

FÉK-ek: név ->-> tel

név ->-> kedveltSörök

◆ Kulcs {név, tel, kedveltSörök}.

◆ Az összes függőség megsérti 4NF-et.

Példa folytatás

- ◆ Dekompozíció **név** -> **cím** szerint:

1. Sörivók1(név, cím)

- ◆ Ez 4NF-beli; az egyetlen függőség **név**-> **cím**.

2. Sörivók2(név, tel, kedveltSörök)

- ◆ Nincs 4NF-ben. A **név** ->-> **tel** és **név** ->-> **kedveltSörök** függőségek teljesülnek. A három attribútum együtt kulcs (mivel nincs nemtriviális FF).

Példa: Sörivók2 dekompozíciója

- ◆ Mind a $\text{név} \rightarrow \rightarrow \text{tel}$, mind a $\text{név} \rightarrow \rightarrow \text{kedveltSörök}$ szerinti dekompozíció ugyanazt eredményezi:
 - ▶ $\text{Sörivók3}(\underline{\text{név}}, \underline{\text{tel}})$
 - ▶ $\text{Sörivók4}(\underline{\text{név}}, \underline{\text{kedveltSörök}})$

FÉK és FF-ek együttes következtetése

- ◆ **Probléma:** R relációsémához adott a FÉK-ek és FF-ek egy halmaza, kérdés: egy adott FF vagy FÉK következik-e ezekből R fölött?
- ◆ **Megoldás:** használjunk egy táblázatot (tablót), hogy a függőségek hatásait feltárjuk.

Miért foglalkozunk ilyesmivel egyáltalán?

1. 4NF azon múlik, hogy van-e olyan FÉK, ami sérti a feltételt.
 - ▶ Előfordulhat, hogy a megadott FF-ek és FÉK-ek nem sértik a feltételt, de egy belőlük következő függőség igen.
2. Amikor dekomponálunk az FF-ek és FÉK-ek is vetítenünk kell.

Példa: CHASE FÉK-ek és FF-ek esetére

- ◆ Az FF-ek esetén ugyanúgy tegyük egyenlővé a szimbólumokat, mint korábban.
- ◆ Egy FÉK esetén írjuk be azokat a sorokat, melyek szükségesek ahhoz, hogy az előfordulás ne sértse meg a FÉK-et.
- ◆ Példa: ha $A \rightarrow BC$ és $D \rightarrow C$, akkor $A \rightarrow C$ is teljesül minden esetben.

A tabló $A \rightarrow C$ bizonyítása

Cél: bizonyítani, hogy $C_1 = C_2$.

A	B	C	D
a	b_1	C_1 C_2	d_1
a	b_2	C_2	d_2
a	b_2	C_2	d_1

$A \rightarrow BC$ használata.

$D \rightarrow C$ -t használjuk.

Példa: tranzitivitás FÉK-ek esetén

- ◆ Ha $A \rightarrow \rightarrow B$ és $B \rightarrow \rightarrow C$, akkor $A \rightarrow \rightarrow C$?
 - ▶ Ha a séma ABC , akkor a komplementálási szabályból ez valóban következik.
 - ▶ Általában viszont nem igaz; a példában feltesszük hogy a séma: $ABCD$.

A tábló $A \rightarrow \rightarrow C$ esetén

Cél: megjelenjen az (a, b_1, c_2, d_1) sor.

<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>
<i>a</i>	<i>b</i> ₁	<i>c</i> ₁	<i>d</i> ₁
<i>a</i>	<i>b</i> ₂	<i>c</i> ₂	<i>d</i> ₂
<i>a</i>	<i>b</i> ₁	<i>c</i> ₂	<i>d</i> ₂
<i>a</i>	<i>b</i> ₁	<i>c</i> ₂	

$A \rightarrow \rightarrow B$ alkalmazása.
 d_1

$B \rightarrow \rightarrow C$ a C harmadik sorának értéke az elsőbe kerül.

A szabályok FÉK-ek és FF-ek következtetésére

- ◆ Kezdjük egy kétsoros tablóval.
 - ▶ A sorok megegyeznek a kikövetkeztetendő függőség baloldalának attribútumain.
 - ▶ Az összes többi attribútumon különböznek.
 - ▶ Index nélküli változók, ahol megegyeznek és indexelt változók, ahol nem.

Következtetés: FF használata

- ◆ FF $X \rightarrow Y$ alkalmazásánál keressük meg azon sorpárokat, amelyek megegyeznek X attribútumain. Az Y attribútumain is tegyük őket egyenlővé.
 - ▶ Egy változót egy másikra cseréljünk.
 - ▶ Ha a lecserélt változó a célsorban is megjelenik, ott is cseréljünk.

Következtés: FÉK használata

- ◆ Egy $X \twoheadrightarrow Y$ FÉK használatánál keressünk két sort, amelyek megegyeznek X attribútumain.
 - ▶ Adjuk hozzá a táblához azokat a sorokat, amelyeket az Y attribútumaihoz tartozó értékek felcserélésével kapunk.

Következtetés: célok

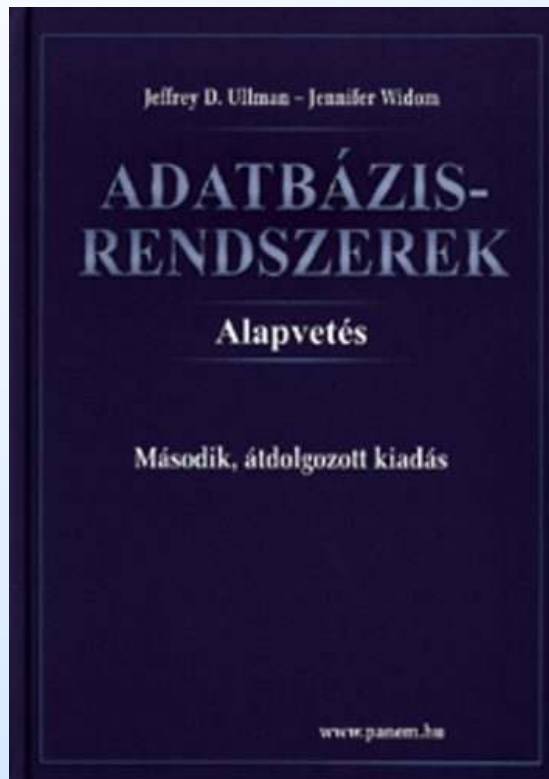
- ◆ Az $U \rightarrow V$ ellenőrzésekor akkor nyertünk, ha a megfelelő változók V -hez tartozó minden oszlopban egyenlőek.
- ◆ $U \rightarrow - \rightarrow V$ akkor győztünk, ha sikerül egy olyan sort kigenerálni, ami az eredeti két sorból keletkezik V értékeinek felcserélésével.

Következtetés: Endgame

- ◆ Használjuk az összes FF-et és FÉK-et, amíg bármiféle változtatás történhet.
- ◆ Ha nyertünk, nyertünk.
- ◆ Ha nem, egy ellenpéldát kaptunk.
 - ▶ A kapott előfordulás az összes előre megadott függőséget teljesíti.
 - ▶ Az eredeti két sor megsérti a kikövetkeztetendő függőséget.

Relációs adatbázisok tervezése

4.rész (többértékű függőségek)

... EDDIG VOLT (AZ ELŐADÁSON)

(Jeffrey D. Ullman, 2007 slides alapján)

INNEN (TOVÁBBI OLVASNIVALÓ) ...

(Kiss Attila korábbi előadásai)

Többértékű függőségek

◆ Dolgozó adatbázis: Név(**N**), Diploma(**D**), Telefon(**T**)

◆ **R=NDT**

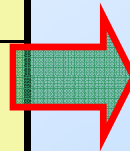
N	D	T
Kovács	{programozó, közgazdász}	{1234567, 7654321, 1212123}
Szabó	{programozó, jogász}	{1234123, 1234512}

0. normálforma: az értékek halmazok is lehetnek.

Többértékű függőségek

◆ Átírás **1. normálformára** (az értékek atomi értékek)

N	D	T
Kovács	{programozó, közgazdász}	{1234567, 7654321, 1212123}
Szabó	{programozó, jogász}	{1234123, 1234512}

N	D	T
Kovács	programozó	1234567
Kovács	programozó	7654321
Kovács	programozó	1212123
Kovács	közgazdász	1234567
Kovács	közgazdász	7654321
Kovács	közgazdász	1212123
Szabó	programozó	1234123
Szabó	programozó	1234512
Szabó	jogász	1234123
Szabó	jogász	1234512

- **Adott névhez** diplomák halmaza és telefonszámok halmaza tartozik, egymástól függetlenül.

- Névv →→ Diploma
- Névv →→ Telefon

30 értéket tárolunk (redundancia)!

Többértékű függőségek

◆ Dekomponáljuk 2 táblára veszteségmentesen:

N	D
Kovács	programozó
Kovács	közgazdász
Szabó	programozó
Szabó	jogász

N	T
Kovács	1234567
Kovács	7654321
Kovács	1212123
Szabó	1234123
Szabó	1234512

18 értéket
tárolunk
(csökkent a
redundancia
)

- A 2 tábla összekapcsolása visszaadná az eredeti (redundáns) táblát, vagyis **veszteségmentes** lenne a dekompozíció.
- A **funkcionális függőség speciális többértékű függőség**, például **Név → Telefon** esetén 1 elemű halmaz (1 telefonszám) tartozik minden névhez, azaz **Név →→ Telefon**.

Többértékű függőségek

- ◆ **Definíció:** $X, Y \subseteq R$, $Z := R - XY$ esetén $X \twoheadrightarrow Y$ **többértékű függőség. (tf)**
- ◆ A függőség akkor teljesül egy táblában, ha bizonyos mintájú sorok létezése garantálja más sorok létezését.
- ◆ A formális definíciót az alábbi ábra szemlélteti.
- ◆ Ha létezik **t** és **s** sor, akkor **u** és **v** soroknak is létezniük kell, ahol az azonos szimbólumok azonos értékeket jelölnek.

	X	Y	Z
t	x	y1	z1
s	x	y2	z2
$\exists u$	x	y1	z2
$\exists v$	x	y2	z1

Többértékű függőségek

Definíció (Formálisan): Egy R sémájú r reláció kielégíti az $X \twoheadrightarrow Y$ függőséget, ha $t, s \in r$ és $t[X] = s[X]$ esetén létezik olyan $u, v \in r$, amelyre $u[X] = v[X] = t[X] = s[X]$, $u[Y] = t[Y]$, $u[Z] = s[Z]$, $v[Y] = s[Y]$, $v[Z] = t[Z]$.

Állítás: Elég az u, v közül csak az egyik létezését megkövetelni.

	X	Y	Z
t	x	y1	z1
s	x	y2	z2
$\exists u$	x	y1	z2

Többértékű függőségek

- ◆ Hasonló utat járunk be, mint a funkcionális függőségek esetén:
 - ▶ implikációs probléma
 - ▶ axiomatizálás
 - ▶ levezethető függőségek hatékony meghatározása (lezárás helyett a séma partíciója (másképpen függőségi bázisa))
 - ▶ veszteségmentes dekompozíció
 - ▶ 4. normálforma
 - ▶ veszteségmentes **4NF** dekompozíció előállítás
- ◆ Mivel kijön majd, hogy minden 4NF egyben BCNF is, amire nincs egyszerre függőségőrző és veszteségmentes dekompozíció, így 4NF-re sincs mindig.

Többértékű függőségek

◆ Axiomatizálás

Funkcionális függőségek	Többértékű függőségek	Vegyes függőségek
A1 (reflexivitás): $Y \subseteq X$ esetén $X \rightarrow Y$.	A4 (komplementer): $X \rightarrow Y$ és $Z = R - XY$ esetén $X \rightarrow Z$.	A7 (funkcionálisból többértékű): $X \rightarrow Y$ esetén $X \rightarrow Y$.
A2 (tranzitivitás): $X \rightarrow Y$ és $Y \rightarrow Z$ esetén $X \rightarrow Z$.	A5 (tranzitivitás): $X \rightarrow Y$ és $Y \rightarrow S$ esetén $X \rightarrow S - Y$.	A8 (többértékűből és funkcionálisból funkcionális): $X \rightarrow Y$ és $W \rightarrow S$, ahol $S \subseteq Y$, $W \cap Y = \emptyset$ esetén $X \rightarrow S$.
A3 (bővíthetőség): $X \rightarrow Y$ és tetszőleges Z esetén $XZ \rightarrow YZ$.	A6 (bővíthetőség): $X \rightarrow Y$ és tetszőleges $V \subseteq W$ esetén $XW \rightarrow YV$.	

Többértékű függőségek

◆ Jelölés a továbbiakban:

- ▶ **F** funkcionális függőségek halmaza
- ▶ **M** többértékű függőségek halmaza
- ▶ **D** vegyes függőségek (funkcionális és többértékű függőségek) halmaza

◆ **Tétel (helyes és teljes axiómarendszerek):**

- ▶ **A1,A2,A3 helyes és teljes a funkcionális függőségekre,**
- ▶ **A4,A5,A6 helyes és teljes a többértékű függőségekre,**
- ▶ **A1,A2,A3,A4,A5,A6,A7,A8 helyes és teljes a vegyes függőségekre.**

Többértékű függőségek

◆ **Állítás** (további levezetési szabályok):

1. $X \twoheadrightarrow Y$ és $X \twoheadrightarrow V$ esetén $X \twoheadrightarrow YV$.

2. $X \twoheadrightarrow Y$ és $WX \twoheadrightarrow V$ esetén $WX \twoheadrightarrow V-WY$.

3. $X \twoheadrightarrow Y$ és $XY \twoheadrightarrow V$ esetén $X \twoheadrightarrow V-Y$.

4. $X \twoheadrightarrow Y$ és $X \twoheadrightarrow V$ esetén $X \twoheadrightarrow Y \cap V$

és $X \twoheadrightarrow V-Y$

és $X \twoheadrightarrow Y-V$.

Többértékű függőségek

- ◆ **Állítás:** $X \twoheadrightarrow Y$ -ből **nem következik**, hogy $X \twoheadrightarrow A$, ha $A \in Y$. (A jobb oldalak nem szedhetők szét!)
- ◆ **Bizonyítás:** A következő r tábla kielégíti az $X \twoheadrightarrow AB$ -t, de nem elégíti ki az $X \twoheadrightarrow A$ -t. q.e.d.

X	A	B	C
x	a	b	c
x	e	f	g
x	a	b	g
x	e	f	c

$X \twoheadrightarrow A$ esetén
ennek a
sornak is
benne kellene
lenni a
táblában.

x	a	f	g
---	---	---	---

Többértékű függőségek

- ◆ **Állítás:** $X \twoheadrightarrow Y$ és $Y \twoheadrightarrow V$ -ből **nem következik**, hogy $X \twoheadrightarrow V$. (A szokásos tranzitivitás nem igaz általában!)
- ◆ **Bizonyítás:** A következő r tábla kielégíti az $X \twoheadrightarrow AB$ -t, $AB \twoheadrightarrow BC$ -t, de nem elégíti ki az $X \twoheadrightarrow BC$ -t. q.e.d.

X	A	B	C
x	a	b	c
x	e	f	g
x	a	b	g
x	e	f	c

x	e	b	c
---	---	---	---

$X \twoheadrightarrow BC$ esetén ennek a sornak is benne kellene lenni a táblában.

Többértékű függőségek

- ◆ A **veszteségmentesség**, **függőségörzés** definíciójában most **F** funkcionális függőségi halmaz helyett **D** függőségi halmaz többértékű függőségeket is tartalmazhat.
- ◆ Így például **$d=(R_1, \dots, R_k)$** veszteségmentes dekompozíciója **R**-nek **D**-re nézve, akkor és csak akkor, ha minden **D**-t kielégítő **r** tábla esetén
 $r = \Pi_{R_1}(r) \mid \dots \mid \Pi_{R_k}(r)$
- ◆ A következő tétel miatt a **veszteségmentesség implikációs problémára vezethető vissza**, így hatékonyan eldönthető.
- ◆ **Tétel:** A **$d=(R_1, R_2)$** akkor és csak akkor **veszteségmentes** dekompozíciója **R**-nek, ha **$D \mid \text{--- } R_1 \cap R_2 \rightarrow \rightarrow R_1 - R_2$** .

Többértékű függőségek

- ◆ A 4. normálforma definiálása előtt foglaljuk össze, hogy melyek a **triviális többértékű függőségek**, vagyis amelyek **minden relációban teljesülnek**.
- ◆ Mivel minden funkcionális függőség többértékű függőség is, így a triviális funkcionális egyben triviális többértékű függőség is.
 1. $Y \subseteq X$ esetén $X \twoheadrightarrow Y$ **triviális többértékű függőség**.
- ◆ Speciálisan $Y = \emptyset$ választással $X \twoheadrightarrow \emptyset$ függőséget kapjuk, és alkalmazzuk a komplementer szabályt, azaz $Z = R - X\emptyset$, így az $X \twoheadrightarrow R - X$ függőség is mindig teljesül, azaz:
 2. $XY = R$ esetén $X \twoheadrightarrow Y$ **triviális többértékű függőség**.
- ◆ A superkulcs, kulcs definíciója változatlan, azaz X **superkulcsa** R -nek D -re nézve, ha $D \mid\!\!\!\mid X \rightarrow R$.
- ◆ A minimális superkulcsot **kulcsnak** hívjuk.

Többértékű függőségek

- ◆ A 4.normálforma hasonlít a BCNF-re, azaz minden nem triviális többértékű függőség bal oldala superkulcs.
- ◆ **Definíció:** R **4NF**-ben van D-re nézve, ha $XY \neq R$, $Y \not\subseteq X$, és $D \mid\text{-} X \twoheadrightarrow Y$ esetén $D \mid\text{-} X \rightarrow R$.
- ◆ **Definíció:** $d = \{R_1, \dots, R_k\}$ dekompozíció **4NF**-ben van D-re nézve, ha minden R_i **4NF**-ben van $\Pi_{R_i}(D)$ -re nézve.
- ◆ **Állítás:** Ha R **4NF**-ben van, akkor **BCNF**-ben is van.
- ◆ **Bizonyítás.** Vegyünk egy nem triviális $D \mid\text{-} X \rightarrow A$ **funkcionális** függőséget. Ha $XA = R$, akkor $D \mid\text{-} X \rightarrow R$, ha $XA \neq R$, akkor a $D \mid\text{-} X \twoheadrightarrow A$ nem triviális többértékű függőség és a **4NF** miatt $D \mid\text{-} X \rightarrow R$. q.e.d.
- ◆ **Következmény:** Nincs mindig **függőségörző** és **veszteségmentes 4NF** dekompozíció.

Többértékű függőségek

- ◆ **Veszteségmentes 4NF** dekompozíciót mindig tudunk készíteni a naiv BCNF dekomponáló algoritmushoz hasonlóan.
- ◆ Naiv algoritmus **veszteségmentes 4NF** dekompozíció előállítására:
Ha **R 4NF-ben** van, akkor megállunk,
egyébként
van olyan nem triviális $X \twoheadrightarrow Y$, amely R-ben teljesül, de **megsérti a 4NF-et**, azaz X nem superkulcs.
Ekkor **R helyett vegyük az (XY, R-Y)** dekompozíciót.
A kettévágásokat addig hajtjuk végre, amíg minden tag 4NF-ben nem lesz. **ALGORITMUS VÉGE.**
- ◆ Az is feltehető, hogy X és Y diszjunkt, mert különben Y helyett az Y-X-et vehettük volna jobb oldalnak.
- ◆ $XY \neq R$, így *mindkét tagban csökken az attribútumok száma.*
- ◆ $XY \cap (R-Y) = X \twoheadrightarrow Y = XY - (R-Y)$, azaz a kéttagú dekompozícióknál bizonyított állítás miatt *veszteségmentes kettévágást kaptunk.*
- ◆ Legrosszabb esetben a 2 oszlopos sémáig kell szétbontani, amelyek mindig 4NF-ben vannak, mivel nem lehet bennük nem triviális többértékű függőség.